

ROEL THIJSSSEN

EEN GRAHAM MARQUAND-THRILLER

A tropical river scene with a wooden bridge and a boat. The image is dominated by a vibrant green color palette. In the foreground, large, detailed fern fronds are silhouetted against the background. In the middle ground, a wooden truss bridge spans across a body of water. Below the bridge, a small motorboat with several people is on the water. The background shows a dense tropical forest reflected in the water.

HET BIRMA BEDROG

'Een overtuigend beeld van de schimmige spionagewereld.'

– VN DETECTIVE & THRILLERGIDS

INKIJK EXEMPAAR

ROEL THIJSSSEN

HET BIRMA
BEDROG

INKIJK EXEMPAAR

INKIJK EXEMPAAR

Disclaimer

Het Birma bedrog is fictie. Alle overeenkomsten tussen bestaande personen (levend of overleden) en de personages in dit boek berusten op louter toeval. Derhalve kan de uitgeverij of de auteur geen aansprakelijkheid aanvaarden in het geval enige schade uit deze publicatie mocht voortvloeien.

INKIJK EXEMPAAR

*Voor Annerieke van de Schepop,
mensenkenner zonder weerga.*

INKIJK EXEMPAAR

INKIJK EXEMPAAR

Inhoud

DEEL I

DE RONSELING

9

DEEL II

SPOOKKISTEN

113

DEEL III

TREINEN NAAR NERGENS

247

INKIJK EXEMPAAR

INKIJK EXEMPAAR

DEEL I

DE RONSELING

Een aspect van de Tweede Wereldoorlog dat vaak weinig aandacht krijgt is de Japanse zelfverrijking. Terwijl er tal van boeken zijn geschreven over de plundering van Europa door de nazi's, zijn de dossiers over de Japanse rooftocht in Azië uit de westerse archieven verdwenen. Vele bevinden zich nog steeds achter slot en grendel en worden pas over vijftig jaar vrijgegeven.

– STERLING & PEGGY SEAGRAVE,
Gold Warriors – America's secret recovery of Yamashita's gold
(2003)

INKIJK EXEMPAAR

20 juli 1945

WAAR ZAL IK BEGINNEN? OP DE DAG DAT IK ALS EENVOUDIGE soldaat in Indochina arriveerde? Ik was zes kilo vermagerd op de lange bootreis tussen Marseille en Saigon. Op de dag dat ik werd geselecteerd voor de officiersopleiding? Het gevoel van trots herinner ik me nog als de dag van gisteren. Ik verdenk mezelf ervan dat ik een stomme grijns op mijn gezicht had toen ik een stap naar voren deed, want de kapitein wierp eerst een vragende blik op de lijst met namen in zijn hand en toen op mij, alsof ze bij vergissing een mongool hadden uitgekozen. De grijns had snel plaatsgemaakt voor een blos op mijn gezicht, want ik had de proeven maar met de hakken over de sloot gehaald. Of moet ik beginnen op die desastreuze negende maart van dit jaar? De jappen omsingelden onze kazerne en schoten vanuit een pantserwagen alle ruiten van de bovenverdieping aan diggelen. Na de schoten klonk het geschreeuw. Het kwam niet alleen uit onze monden maar ook uit die van de kleine figuren, die met van woede vertrokken gezichten en de bajonet op het geweer binnenvielen. We waren veel te verbouwereerd om tegenstand te bieden. Twee van mijn mannen grepen naar hun karabijn, terwijl ik ze beval hun wapens te laten staan. Wat hadden we kunnen doen? Een paar

van die spleetogen naar de andere wereld helpen en dan zelf het loodje leggen? We hebben ons overgegeven. Achteraf hoorde ik dat er in Hué en Hanoi wél gevochten is – en hard. Op sommige plekken zouden de jappen zelfs honderden manschappen verloren hebben. Ach. Wat konden wij in onze verspreide forten en kazernes voor verdediging organiseren? Een klein Frans leger met verouderde wapens, niet tot veel in staat, tegenover zo'n jappen-overmacht? Ze waren al jaren steeds meer manschappen in Indochina aan het stationeren. De vijand kwam niet van ver. Hij zat al om de hoek.

Misschien moet ik beginnen op die middag dat kapitein Saito Akayama het krijgsgevangenenkamp binnenwandelde. Ik zat al drie maanden met een dozijn Fransen en een honderdtal Tonkinezen en Anamezen opgesloten achter een palissade van bamboe die we zelf hadden mogen optrekken. Eigenlijk was die schutting nergens voor nodig. Het kamp bevond zich op de Tong Hai Hin, ook wel de Vlake der kruiken genoemd, in Laos, een hoogvlakte waar geen enkele weg doorheen liep en waar het vergeven was van de muggen. Als je zomaar het kamp uit liep kon je kilometers marcheren en nergens een dorp tegenkomen, alleen maar metershoge stenen kruiken waarin volgens de legenden reuzen begraven lagen of waarin rijstwijjn gefermenteerd had. Twee inlandse tirailleurs die het toch gedaan hadden, werden drie dagen later teruggebracht door een patrouille. Hun gezichten waren opgezwollen van de muggenbeten en ze ijlden van de koorts. De jappen sloten ze op in een bamboekooi. Nog eens twee dagen later werden ze er weer uit gehaald. Als lijken.

Kapitein Saito Akayama was een kleine en kalende man. De sprieterige haren die onder de zijkant van zijn officierspet uitstaken, bleken later de enige te zijn die hij nog had. Misschien was hij daarom zo nijdig, want kaalheid komt bij mijn weten onder jappen weinig voor. En dan ook nog zo klein zijn

en zo iel. Zelfs zijn eigen volk moet hem als minkukel hebben gezien. De frustratie zal wel groot zijn geweest, dus ook de neiging zichzelf constant te bewijzen. Anders snap ik niet dat iemand vrijwillig zo'n gevaarlijke klus op zich nam.

Hij bekeek me alsof ik een insect was dat hij eigenlijk moest doodtrappen, maar dat hij vooralsnog uitstel van executie verleende.

'U bent luitenant Bernard Delaruelle?' Het klonk alsof hij aan de binnenkant van elke wang een natte lap had gestoken en toch was zijn Frans correct. Ik was overeind gekomen en probeerde een niet te enthousiaste en wat onderdanige houding aan te nemen. Klappen en scheldpartijen hadden me geleerd hoe de jappen het graag hadden.

'Dat ben ik, kapitein.'

'Hoe is uw conditie?'

'Ik ben er niet dikker op geworden de voorbije maanden, kapitein.'

Zijn blik gleed langs mijn gekreukelde uniformjasje en mijn dunne benen. Hij leek niet blij te zijn met wat hij zag.

'Er is voor niemand nog voldoende te eten tegenwoordig.'

Ik liet mijn ogen vluchtig over zijn gesteven uniform gaan, van de blinkende sabel langs zijn zijde tot de glimmend gepoetste laarzen. Het was duidelijk dat hij geen 'niemand' was. De kapitein was klaar met zijn inspectie en leek een besluit te hebben genomen.

'Zou u een dubbel rantsoen willen? En de belofte dit kamp als vrij man te verlaten?'

Alleen een krankzinnige kon zoiets weigeren. Ik ging wat beter in de houding staan en antwoordde bevestigend, me ondertussen afvragend hoe groot de adder was die zich onder het gras bevond.

'U moet mij, met een aantal tirailleurs, vergezellen naar de Thaise grens. Dat is alles.'

Als dat alles was... Ik knikte, nu werkelijk enthousiast. ‘Tot uw beschikking, kapitein.’

Uit de manier waarop hij me nog eens bekeek, bleek dat ik door mijn positieve antwoord niet getransformeerd was van een insect in een menselijk wezen. De kapitein knikte stijfjes naar mij en stapte weg. Tien meter verder zag ik hem het woord richten tot twee inlandse krijgsgevangenen.

Het leek of ik voor het eerst in drie maanden weer tot vol bewustzijn kwam. De geforceerde mars van Hanoi naar hier was uitputtend geweest en voor sommige kameraden dodelijk, maar sindsdien had ik me te pletter verveeld in dit kamp. We hadden niks te doen. Tegelijkertijd misten we de energie om de verveling te verdrijven met sport en spelletjes, zodat we urenlang lamleendig in de schaduw lagen. Soms vertelden we elkaar verhalen, even vaak maakten we ruzie. De zon ging op, de zon ging onder, en sinds die afschuwelijke negende maart hadden we geen enkel nieuws meer gehad over de oorlog. De Jappen waren aan de verliezende hand geweest in Birma en op de Filipijnen, maar of de Britten en Amerikanen inmiddels het Indochinese schiereiland waren binnengevallen, wisten we niet. Van de ondoordringbare gelaatsuitdrukkingen van onze bewakers konden we niets aflezen.

En nu mocht ik hier weg en zou ik meer te eten krijgen. Goed, ik moest een hand-en-spandienst verlenen aan de vijand, maar als ik daarmee mijn vrijheid kon verkrijgen, was ik zelfs bereid de voeten van de Japanse keizer te masseren. De Thaise grens... De belofte hier nadien als vrij man weg te lopen nam ik niet serieus, maar als ik eenmaal aan de grens was, vond ik wel een manier om die over te steken. Thailand was neutraal. Ik kon er het einde van de oorlog afwachten of me aanmelden bij de Vrije Fransen.

Het extra rantsoen kreeg ik al die avond. Als ik niet als egoïst herinnerd wilde worden, had ik geen andere keus dan het te delen met de beide kameraden met wie ik een hut deelde.

Ik beet op mijn lip terwijl ik de rijst in hun monden zag verdwijnen. Alleen de cashewnoten waren voor mij. De volgende dag kwam de kapitein terug. Hij werd vergezeld door een peloton Japanse soldaten. Op de grond stonden vier massief houten kisten aan draagberies. Acht Tonkinese tirailleurs werden aangewezen om de kisten te dragen. Er was nog een Franse militair geselecteerd, een sergeant met de naam Bonfleur. Hij leek net als ik blij niet de enige Europeaan te zijn.

‘Het spreekt voor zich dat u geen wapens zult dagen’, zei de kapitein.

Ik voelde me naakt tussen al die bajonetten. Twee van de soldaten droegen bovendien een uitneembaar machinegeweer mee en een derde een mortier. Blijkbaar werd het geen schooluitstapje. Tussen het kamp en de Thaise grens verwachtte de kapitein hinderlagen van bergvolkeren die de nieuwe bezetter niet welgezind waren.

De tocht was een soort herhaling van de mars naar het krijgsgevangenenkamp. De eerste dagen schoten we maar weinig op, door de moessonregens, de muggen en vooral de zware kisten, maar de jappen gunden ons geen rustmoment. Aan het eind van de dag werd het tempo opgedreven om nog iets in te halen van de verloren tijd. Als Bonfleur en ik gedacht hadden van het sjouwen te worden vrijgesteld, hadden we het mis. De inlanders waren te zeer verzwakt om hen van ’s ochtends vroeg tot ’s avonds laat te laten tillen, dus werden ze afgewisseld door ons en zelfs door Japanse soldaten. Maar wat betreft de rantsoenen had de kapitein niet gelogen. We kregen rijst, ananas, noten, bananen en zelfs gebakken kip. Tijdens de vierde avond werd er rijstwijn geschonken. Voor het eerst ontspande de sfeer zich. De Tonkinezen durfden te lachen en de kapitein nodigde ons uit bij hem te komen zitten aan het kampvuur.

‘Uit welk deel van Frankrijk bent u afkomstig, luitenant?’ vroeg hij.

‘Van de Vogezen, kapitein’, antwoordde ik. ‘Een bergachtig gebied in het noordoosten.’

‘Ik weet waar de Vogezen liggen.’ Er klonk irritatie door in zijn stem, alsof ik hem voor een barbaar hield. ‘Ik heb drie jaar in Parijs gestudeerd, chemie. En u, sergeant?’

Drie jaar, dat was te kort om de studie met succes te hebben afgerond, bedacht ik. Waarschijnlijk had Saito Akayama zijn officiersrang ook meer te danken gehad aan zijn kennis van het Frans dan aan wat anders. De bezettingstroepen hadden behoefte aan tolken. Ik kon me niet voorstellen dat het hem werkelijk interesseerde dat Bonfleur uit Lille afkomstig was. Hij had iets van ons nodig.

‘En hoe bent u in deze kolonie terechtgekomen, luitenant?’

Ik staarde om me heen, alsof het antwoord op die vraag in de pikdonkere bossen te vinden was. De vlammen van het kampvuur kronkelden omhoog, naar de sterren die je in de steden met al hun verlichting nooit kon zien.

‘Toen de Duitsers overal het front doorbraken, werd mijn eenheid teruggetrokken. De chaos op de wegen was groot. Soms reisden we per vrachtwagen, maar meestal te voet. Het enige wat we van de vijand zagen, waren zijn vliegtuigen. Af en toe vloog zo’n jachtvliegtuig laag over de weg en leegde zijn mitrailleurs op alles en iedereen die daar bewoog. Het merendeel van de slachtoffers bestond uit burgers, vaak zelfs nog buitenlanders ook – Belgen – die op weg waren naar het zuiden.’

De kapitein luisterde onbewogen. Met een knikje moedigde hij me aan verder te gaan.

‘Toen de regering een wapenstilstand tekende, bevond mijn eenheid zich in het onbezette deel van Frankrijk. We kregen het bevel te demobiliseren.’ Ik pauzeerde, probeerde de juiste formulering te vinden, maar de kapitein was me voor.

‘U was bang in een krijgsgevangenenkamp te belanden. Hoe noemen onze Duitse bondgenoten dat ook weer? Een *Stalag*,

jawohl.’ Hij grinnikte onnozel. Daarbij ving ik voor het eerst een glimp op van zijn vergeelde hoektanden. ‘En dus deserterde u.’

‘Ik ben niet gedeserteerd. Ik reisde naar Marseille, waar ik me aanmeldde voor dienst in de koloniën. Ik vertrok met een van de laatste militaire konvooien naar Indochina.’

‘Dan hebt u indirect toch aan de kant van uw voormalige vijand gestaan. Uw maarschalk heeft een akkoord gesloten met Hitler. En met onze keizer.’

Ik wilde niet antwoorden, deed het dan toch, misschien onder invloed van de alcohol in de rijstwijn.

‘En toch heeft uw keizerrijk onze kolonie bezet.’

Zelfs in het schaduwrijke licht van de vlammen zag ik dat zijn gelaatsuitdrukking betrok. ‘Wij hadden geen keuze. Uw leger was veel te klein om een invasie van de Britten af te slaan.’

Ik liet me niet verleiden tot een discussie. Zoveel wijn had ik nu ook weer niet gedronken. Maar het moment leek me wel gunstig de ander wat nieuws over de oorlog te ontfutselen.

‘Zijn ze inmiddels de grenzen over getrokken?’

De kapitein rechtte zijn rug, alsof mijn woorden hem daar hadden gestoken. ‘Wij trekken ons terug op posities van enkele jaren terug om van daaruit des te beter onze eilanden te kunnen verdedigen. Maakt u zich geen illusies: deze oorlog zal nog lang duren en eindigen met een vrede op onze voorwaarden.’

Als om zijn woorden te onderstrepen bood hij elk van ons een sigaret aan. Scherpe Chinese tabak proefde ik, maar het genot van het roken kwam met elke haal diep uit mijn longen. Een kwartier later begon het te regenen en zochten we onze tenten op. Ik deelde er een met Bonfleur, de zoon van een staalarbeider die zijn heil had gevonden als beroepsmilitair. Hij leek tevreden met het extra eten, de drank en de sigaret. Na enkele minuten lag hij luid snurkend onder het zeil waarop de druppels staccato neervielen. De temperatuur daalde. De warmte die het vuur mijn botten in had gestraald, leek al snel

verbruikt. Ik rilde en probeerde in slaap te komen. Nog een dag of twee en we naderden Luang Prabang, de koningsstad van Laos. Dan nog twee of drie dagen en we zouden de Thaise grens bereiken.

Daarachter wachtte de vrijheid.

Het was op een beboste helling die steeds schuiner leek af te lopen dat het onvermijdelijke gebeurde. Een van de dragers gleed uit, door onoplettendheid of pure vermoeidheid. Zijn kameraad die de draagbaar aan de achterkant droeg, kon die in zijn eentje niet meer houden. De kist viel op de grond, een van de touwen brak en het slot sprong open.

Ik zag het deksel een stukje omhooggaan en toen weer neervallen. De glimp was voldoende geweest om te beseffen wat we al dagen meezeulden: zilveren munten, schalen en bekers. En ongetwijfeld ook kettingen, ringen en wat de jappen nog meer gestolen hadden. Want dat het hier om oorlogsbuit ging, daar twijfelde ik geen seconde aan. Waarom brachten we die kisten naar de Thaise grens? Voor wie waren ze bestemd?

Ik kreeg geen tijd me dat af te vragen, want onder de Japanse soldaten brak een hels kabaal uit. De korporaal stapte op de gevallen drager af en schopte hem overeind. De kapitein kwam naar ons toe en begon de twee inlanders uit te schelden: 'Stelletje luie varkens! Als blijkt dat jullie eigendom van het Japanse leger hebben beschadigd, laat ik jullie fusilleren, in plaats van jullie vrij te laten.'

De uitgegleden drager wist niet wat hij moest doen: zich uit de voeten maken was onmogelijk, zich verontschuldigen had geen zin. Hij was niet zo jong als de anderen, en ook iets kleiner. Ik zag hoe de angst zichtbaar werd in zijn ogen en hoe hij een poging deed in de grond te kruipen.

De kapitein gaf een teken aan de korporaal, die zijn karabijn omkeerde en de man met de kolf een stoot in de maagstreek wilde geven.

Op dat moment stapte ik naar voren. ‘Kapitein, met een gewonde drager komen we nog langzamer vooruit.’

De officier en de onderofficier keken gelijktijdig naar mij. Had ik hun woede alleen maar verplaatst van de ene wurm naar de andere? Haastig maakte ik een buiging. ‘Ik bied aan de plaats van de gevallen drager in te nemen, kapitein.’

Ik was dat helemaal niet van plan geweest. Het sjouwen was de verdomde taak van de tirailleurs en niet van mij als Frans officier, maar het aanbod was spontaan gedaan om een ergere uitbarsting van geweld te voorkomen. Blijkbaar had het zien van al dat zilver me meer in verwarring gebracht dan ik dacht.

Saito Akayama trok zijn gezicht weer in de plooi en knikte. ‘Het gaat al een hele tijd veel te langzaam. Zorg ervoor dat we de verloren tijd inhalen. Anders kunt u alsnog de straf ondergaan die ik voor deze tirailleur in gedachten had.’

Ik ging achter de draagbaar staan, bukte me en tilde deze op. De eerste twee stappen vielen me al zwaar. Ik vervloekte binnensmonds mijn eigen impulsiviteit.

We werden opgesloten in een *wat*, een tempel. De vier kisten stonden op de binnenplaats van de tempel, bewaakt door vier Japanse militairen. Wij tien werden in het heiligdom gezet, bewaakt door drie andere jappen. Eerst bleven we drementelen, tussen de Boeddhabeelden op het altaar en de schilderijen aan de muren van taferelen uit zijn leven. Naarmate de uren verstreken, namen we een voor een plaats op de grond, onze voeten in de richting van de deur, want met zulke aardse en vieze lichaamsdelen mag je nooit naar het heilige wijzen. Twee

van de dragers namen de lotushouding aan en begonnen te mediteren.

Bonfleur en ik keken elkaar aan. We probeerden woordloos te converseren, want zodra iemand iets zei, brulde een van de soldaten dat we stil moesten zijn. Op den duur begon ook dat taallose gesprek te vervelen, omdat we elkaar niet meer begrepen. Ik sloot mijn ogen en verzette me niet langer tegen de slaap die ik makkelijk voelde opkomen in dit koele gebouw. Elke keer als mijn kin mijn borst raakte, schrok ik echter wakker.

De schemering was al gevallen toen de deur openging en de kapitein naar binnen stapte. Iedereen leek tegelijkertijd te willen opstaan. De Japanner gebaarde dat we naar buiten mochten.

‘Onze voorraden zijn weer aangevuld. We gaan nu eten en straks slaan we onze tenten op de binnenplaats op.’

Hij leek nerveuzer dan anders, alsof het nieuws dat hij in de stad had gehoord alleen maar slecht was geweest. Ik voelde de pijn in mijn stramme spieren en masseerde ze terwijl de anderen langs mij heen liepen. Een van de Tonkinezen bleef staan en draaide zich naar me toe.

‘Bedankt, luitenant.’

Hij schuifelde door voor ik iets had kunnen antwoorden.

Ik zag een grote bloeduitstorting op zijn rechterkuit, op de plek waar de kist tegen hem aan gevallen moest zijn. Ze was blauw en niet zilverkeurig.

De tempel bevond zich aan de rand van de stad, aan de oever van de Nam Khan, die in Luang Prabang de Mekong in stroomt. We hadden geen monniken gezien toen we de vorige avond aankwamen en we zagen er ook geen toen we vroeg in de morgen weer vertrokken. Twee honden liepen blaffend een stuk met ons mee, alsof we door de stad zelf werden uitgejouwd.

‘De kroonprins is gevlucht, samen met veel Fransen, en leidt het verzet vanuit de bergen’, zei Bonfleur die naast me liep. ‘Laos accepteert de Japanse bezetting niet.’

Ik had verwacht dat hij een stomp in zijn zij zou krijgen van een van de soldaten, maar blijkbaar interesseerde het de jappen niet meer dat we onderling spraken. Dat gaf me de moed wat meer om me heen te kijken in plaats van star voor me uit te staren. Ik zag de villa’s aan de overkant. Op straat liep niemand en in de voortuinen of op de balkons was geen beweging te bespeuren. Misschien waren alle Fransen tegelijk met de kroonprins en zijn entourage gevlucht, of anders zaten ze in een gevangenenkamp. Het stadscentrum vormde een schiereiland tussen twee rivierarmen. De oorlog was er jarenlang geruisloos aan voorbijgegaan. En op een dag wapperde ook hier de vlag van Nippon.

We liepen over een zandweg vol kuilen waar het water van de nachtelijke stortbuien maar langzaam uit verdampte. De dragers hadden het er moeilijk mee ze te ontwijken. De soldaten hadden vooral oog voor de bosjes en tuinen aan weerskanten, alsof ze verwachtten dat daar elk moment gewapende mannen uit tevoorschijn konden komen. De kapitein liep voorop, één hand aan zijn sabel, zijn rug nog rechter dan anders. Uit heel zijn houding maakte ik op dat hij niet gerust was en dat Bonfleur het dus bij het juiste eind moest hebben gehad. Maar of dat voor ons gunstig was of juist niet, kon ik niet helder krijgen. Hoe beschouwden Laotiaanse verspieters onze aanwezigheid in dit groepje? Als die van collaborateurs of die van medegevangenen?

De rivier maakte een bocht naar links. Het schiereiland rondde zijn noordelijke punt en vóór ons strekte zich de brede watermassa van de Mekong uit. We liepen door tot we de oever bereikten, door grond die steeds drassiger werd. Schuin voor me hoorde ik een plons. Toen ik opkeek zag ik een grote varaan haastig wegzwemmen.

De kapitein dirigeerde ons naar twee lange prauwen die aan een steiger lagen. Twee donkerkleurige mannen, enkel gekleed in een korte broek, wachtten ons op met angstige ogen. Ik twijfelde er niet aan dat de jappen hen hadden bedreigd met straf als ze niet tijdig zouden opdagen.

‘We varen de lading in twee keer over’, beval de kapitein in zijn merkwaardig gewatteerd klinkende Frans. ‘Twee dragers met één kist in elke boot, begeleid door twee soldaten.’

Ik rekende uit dat we daarna nog wel twee keer moesten overvaren en profiteerde van de lange pauze. De kapitein deelde sigaretten uit. We rookten zwijgend, terwijl de prauwen zich losmaakten van de steigers. De stuurmannen hadden de grootste moeite om de buitenboordmotoren gestart te krijgen en waren al tientallen meters afgedreven met de stroom, voordat de boten hun koers konden corrigeren.

‘En dan nu het laatste stuk, luitenant’, hoorde ik de Japanner zeggen.

‘Als die boten niet kapseizen zodat de kisten naar de bodem van de rivier zinken, kapitein.’

Mijn trucje werkte niet. Hij liet zich niet verleiden iets over de inhoud ervan los te laten. Wat hem betrof dacht ik dat we de vuile was van de keizer vervoerden. Hij rookte zwijgend en zwetend verder en volgde met argusogen de trage overtocht.

De laatste plassen in de weg waren al opgedroogd toen het eindelijk onze beurt was over te steken.

Het leek of een groep apen ons volgde. Ik hoorde op gezette tijden gekrijs in de boomtoppen en ook aan het bewegen van takken in de windstille lucht merkte ik hun aanwezigheid op. Maar volgens Bonfleur waren het telkens andere dieren. Hij leek meer last te hebben van de hitte en vermoeidheid dan ik.

Aan het eind van de dag vertoonde zijn lichtere huid pukkels en rode vlekken. Hij hijgde ook nog meer dan anders.

‘Als het niet meer gaat, leun je maar op mij, sergeant.’

‘Dank u, luitenant, maar ik moet dit toch kunnen volhouden? Kijk naar die tirailleurs: ze sjouwen vele uren langer dan wij en ze geven geen kik.’

We vervolgden onze weg over heuvels, door eentonige bossen en onder een hemel waarin voor het eerst sinds dagen geen wolken meer dreven. Ook de rivier, die we nu eens wel, dan weer niet zagen oplichten, leek elke keer dezelfde saaie plas water. Kleine nederzettingen langs de oever werden door de kapitein zorgvuldig vermeden.

‘We zouden verdomme veel sneller en makkelijker reizen via de rivier’, klaagde ik.

Alsof ik een smeekbede had geuit die was verhoord, kwam er stroomafwaarts een vrachtboot in zicht. We liepen juist in een rij op een onbebost stuk heuvel. Vanaf het dek moesten we eruitzien als een lange, door het landschap kronkelende worm.

Toen het schip op onze hoogte was, kon ik mannen onderscheiden die driftig naar elkaar gebaarden en op ons wezen.

‘Zijn dat vrienden of vijanden?’ vroeg Bonfleur zich hardop af.

Het antwoord kwam onmiddellijk, in de vorm van een schot dat dwars door de hals van een van de soldaten ging. Het bloed spoot er aan de rechterkant uit terwijl de man aan dezelfde kant tegen de grond sloeg.

Iedereen reageerde instinctief. We doken ineen om geen doel te vormen voor de scherpschutter aan boord. Een paar jappen schoten terug. De kogels veroorzaakten minieme fonteintjes aan bakboord maar troffen niemand. Aan dek verschenen andere geweerlopen. Geen van de volgende schoten leek doel te treffen.

Vanuit de kajuit begon een machinegeweer te ratelen. Het salvo raakte de oever op enkele meters onder ons. Mijn verrassing ging over in pure angst. Als de schutter iets hoger mikte

maaide hij ons allemaal neer. Maar de jappen concentreerden hun vuur inmiddels op de patrijspoort van de boot. Splinters vlogen van het hout. Het machinegeweer zweeg.

En daarna was het voorbij. De stroom van de rivier en de nog altijd draaiende motor had het schip buiten schootsafstand gebracht en ons buiten dat van onze aanvallers. Voor de vorm werden over en weer nog enkele gewerschoten afgevuurd, maar het gevaar was geweken. De boot voer verder, alsof het gevecht een uitje van de passagiers was geweest. De kapitein kwam als eerste overeind en daarna de anderen. Ik liep naar de soldaat die was getroffen. Hij lag te stuiptrekken en keek met een wilde blik in zijn ogen in het niets.

‘Die is er geweest’, zei de kapitein. Hij keek onbewogen op hem neer.

‘Ik kan een verband aanleggen en de bloeding proberen te stoppen’, zei Bonfleur.

De officier maakte een gebaar met zijn hand dat erop wees dat hij zijn gang mocht gaan. Twee andere soldaten kwamen de sergeant helpen. Ze sleepten de gewonde hoger op de oever. Het bloedspoor dat de man achterliet voorspelde niet veel goeds.

De kapitein leek zijn belangstelling voor de gewonde verloren te hebben. Hij staarde de boot na die in de verte verdween. Verbazing en woede leken om voorrang te strijden in zijn gezichtsuitdrukking.

‘Wie waren dat?’ vroeg ik.

‘Rebellen. Het zit hier vol met verraders. Laotianen, landgenoten van jou, bergmensen.’

‘Ze varen naar Luang Prabang, lijkt het.’

‘Dat zal wel’, antwoordde de kapitein, plotseling berustend. ‘Toen we er waren, voelde ik dat ons garnizoen er geen werkelijke macht had. Hier zijn we aan de verliezende hand.’

Het was voor het eerst in al die dagen dat ik hem betrapte op defaitisme. Alsof hij zich ervoor schaamde, draaide hij zich om

en begon bevelen te schreeuwen. De inlanders kwamen over-eind en stelden zich weer vóór en achter hun kisten op; de soldaten sprongen opnieuw in het gelid.

Geduldig wachtte iedereen tot de sergeant klaar was met het verzorgen van de gewonde. Ik volgde de kapitein toen hij naar de twee mannen toe liep.

‘Kunnen we hem meenemen?’

Bonfleur schudde ontkennend het hoofd. De idiotie van de vraag leek hem te verbazen. ‘Ik krijg het bloeden niet echt gestelpt. En in de jungle gaat die wond binnen een dag infecteren.’

Hij hief zijn handen op in een gebaar dat bedoeld was om zijn hulpeloosheid te onderstrepen. Ze waren rood en donker van het gestolde bloed.

De kapitein leek te worstelen met het nemen van een beslissing. Daarna knikte hij woordloos, alsof hij zichzelf moed insprak.

‘Ik zou twee man naar Luang Prabang kunnen terugsturen, samen met hem, maar de tocht is even lang als naar de Thaise grens. Wat we ook doen, hij overleeft het toch niet. En ik kan geen mannen missen voor het geval we nog eens worden aangevallen. De missie is te belangrijk. We laten hem achter.’

Hij had in het Frans gesproken. Direct daarop beende hij weg en sprak op luidere toon in zijn eigen taal. Niemand protesteerde. Het doodvonnis werd zwijgend verteerd.

De gewonde werd tegen een opgehoogd stuk grond gezet. Naast hem werden stukken fruit en balletjes rijst geplaatst, samen met een veldfles. Ik had niet de indruk dat hij werkelijk begreep wat er gebeurde. Hij leek langzaam het bewustzijn te verliezen. Het voedsel en het water leken een plengoffer aan de goden om zijn kameraden te vergeven dat ze hem achterlieten om te sterven, hoewel ze zichzelf en hem probeerden wijs te maken dat ze terugkwamen om hem te halen.

Het verband was aan de rechterkant al helemaal rood en kleverig. Bonfleur had het zo strak aangetrokken dat het de soldaat leek te wurgen. We vertrokken een na een. Onder onze medelijdende blikken vielen alweer de eerste dikke druppels bloed in het groene gras, uit het verband en uit zijn mondhoek.

Toen ik honderd meter verder achteromkeek, zag ik nog juist de pet boven de grashalmen uitsteken. Ze wuifden in een plotseling opkomend windje.

Het was ver na de middag toen we een bocht in de rivier bereikten die blijkbaar het eindpunt markeerde dat de kapitein voor ogen had gehad. Hij raadpleegde een stafkaart en wees vervolgens op een steiger aan de andere oever. De Tonkinezen kregen het bevel de kisten te laten zakken, de soldaten het machinegeweer in elkaar te zetten en op de overkant te richten. Door dat laatste en met de herinnering aan de aanval nog vers in ieders geheugen was de sfeer erg gespannen.

Tot mijn verbazing kreeg ik een koppelriem aangereikt met een pistoolholster.

‘Ik wil dat de Thai zien dat deze missie een Frans-Japans karakter heeft’, zei de kapitein. ‘Daarom moest u meekomen, en om te voorkomen dat de tirailleurs zouden proberen te ontsnappen.’

Franse officieren als bliksemafleiders dus, dacht ik, maar ik antwoordde niet en deed zwijgend de koppelriem om. Ondanks de betere rantsoenen van de laatste dagen was ik nog maar zo weinig aangekomen dat ik het laatste gaatje van de riem moest nemen.

De korporaal schoot een vuurpijl af. Een minuut later werd het signaal van de andere kant beantwoord. Nog eens enkele

minuten later zagen we een boot in het water worden geduwd. Een soldaat bediende de motor, een andere het roer, een Thaise officier stond in volmaakt evenwicht aan de voorplecht. De boot was een stuk groter dan elk van de exemplaren die ons bij Luang Prabang naar de overkant hadden gebracht. Aan de overkant werd een tweede boot in de rivier geduwd.

‘U weet toch dat de provincie Lang Chang in 1941 door Frankrijk is afgestaan aan Thailand?’

‘Dat weet ik, kapitein’, antwoordde ik kortaf.

Ik had de korte oorlog in 1941 zelf meegemaakt. Onze marine had de Thaise tegenstander in de pan gehakt en ondanks hun overmacht hadden de Thai slechts moeizaam terrein veroverd in Laos en Cambodja. Maar de jappen hadden ons tot een vernederende vrede gedwongen waarbij twee complete provincies, die zogezegd veertig jaar daarvoor van het Thaise koninkrijk waren gestolen, moesten worden teruggegeven. Thailand werd niet voor niets ‘het Italië van Azië’ genoemd, premier Pibul niet zonder reden vergeleken met Mussolini. Zelfs nu, terwijl ze hun status in neutraliteit hadden veranderd en hun vroegere bondgenoot de oorlog op alle fronten verloor, bleven ze de jappen hand-en-spandiensten verlenen. Blijkbaar zouden de kisten vol zilver op een veilige plaats worden verborgen, zodat ze uit handen van de geallieerden bleven.

Soldaten hielpen de boot aan de oever aan te meren. De twee Aziatische officieren wisselden een vlugge militaire groet uit en overlegden met elkaar in het Frans. Toen de andere boot ook was aangemeerd, werden de kisten een voor een ingeladen. Daarna wenkte de kapitein mij om naderbij te komen.

‘Luitenant Delaruelle vergezelt mij de grens over, luitenant Tongkrat.’

We salueerden alle drie plechtig. Ik voelde me een toneelspeler, maar het verlangen van de jappen weg te komen won het van mijn weerzin tegen de poppenkast en mijn bedenkelijke

rol daarin. De angst als landverrader te worden gezien onderdrukte ik met alle kracht. Ik stapte in de veel te laag in het water liggende houten boot en nam plaats op de enige vrije plank.

Drie soldaten duwden de boot terug de rivier in en draaiden zijn neus in de goede richting. Ze werden nat onder hun oksels. De kapitein schreeuwde nog enkele bevelen terwijl ze terug op de oever kropen.

De boot schommelde tijdens de overtocht. Gelukkig was het oppervlak van de rivier erg kalm, anders hadden we snel water gemaakt door overslaande golven. Ik stak mijn hand in het koele Mekongwater. Het maakte me er vooral van bewust hoe verhit mijn hoofd aanvoelde, hoe het zweet onder mijn oksels kleine straaltjes vormde die langs mijn vuile en gekreukte uniformjasje naar beneden stroomden.

De Thaise officier stond opnieuw als een standbeeld op de voorplecht. Zijn benen moesten moeite doen het evenwicht te bewaren, maar de inspanning scheen hem met trots te vervullen. Of misschien was het een vorm van magisch denken en ging hij ervan uit dat geen vijandelijke kogel hem kon raken zolang hij maar kaarsrecht overeind bleef.

De andere oever was zanderiger, met zowaar een piepklein strookje strand. Het uitladen verliep sneller dan het inladen. Thaise soldaten verschenen vanuit het struikgewas om te helpen de kisten de kant op te sjouwen. Ik volgde de beide andere officieren toen ze naar een houten hut liepen die verborgen was gebleven achter de bomen en dichte struiken.

‘Vanaf hier zullen wij het overnemen’, zei de Thai.

Kapitein Saito Akayama bleef ineens staan. Hij keek om zich heen en kneep ondertussen in het gevest van zijn sabel.

‘Ik had een Japanse officier uit Bangkok verwacht om de lading officieel van mij over te nemen.’

De Thai draaide zich om en glimlachte. ‘De premier heeft

onze bevelvoerend officier expliciet met de begeleiding van de kisten belast. Maakt u zich geen zorgen, dit is afgedekt tot op het hoogste niveau.'

De woorden leken de kapitein maar half gerust te stellen. Zijn hand ontspande zich om het gevest, maar liet het niet los. Hij keerde zich om naar de Thaise soldaten die ons volgden.

Zonder iets te zeggen grepen ze eerst hem vast en daarna mij. Krachtige handen draaiden mijn armen op mijn rug en sloten er handboeien omheen. Een andere soldaat tastte in mijn holster en haalde er mijn pistool uit.

Het gezicht van de officier vertrok niet terwijl zijn mannen ons boeiden en ontwapenden. Ik snapte er niets van maar besloot me niet te verzetten en af te wachten.

Er stapte een man uit de hut. Hij was lang en slank, had een hoog voorhoofd en een zelfzekere gang. In een holster aan zijn riem droeg hij een revolver. Een junglehoed stond naar achteren geschoven op zijn schedel.

'Keurig gedaan, Tongkrat.'

Hij sprak Frans met een hoorbaar Angelsaksisch accent. Hij keek eerst naar de kisten en toen pas naar ons, alsof wij menselijke ballast waren die nu eenmaal bij de kostbare lading hoorde. Ik had verwacht dat hij eerst het woord zou richten tot de kapitein, maar hij bleef voor mij staan en bracht zijn gezicht dicht bij het mijne. Ik rook knoflook en curry, geuren die ik al lang niet meer had onderscheiden.

'Een Franse officier die een Japanner helpt. Zelfs nu nog. U moest u diep schamen.'

Ik besloot niet te antwoorden, niet tot ik wist met wie ik te maken had.

Zijn Japanse gevangene bekeek hij geamuseerd. 'Voor u is de oorlog afgelopen, kapitein.'

Met een hoofdknik beval hij de Thaise soldaten de Japanner

weg te voeren. Hij stribbelde niet tegen en liep mee naar een plek achter het houten gebouw.

‘En nu tussen ons, luitenant. Mijn naam is Jim Thompson. Ik ben Amerikaan. Deze hele Thaise eenheid werkt voor mij.’

‘Mijn naam is Bernard Delaruelle en ik werk niet voor de jappen. Ik was tot voor kort krijgsgevangene. De kapitein heeft me mijn vrijheid beloofd als ik hem tot hier vergezelde.’

Thompson vertrok zijn mond in een scheve grijns. ‘Je had ook in dat kamp kunnen blijven.’

Ik vroeg me af waarom hij ineens van de beleefdheidsvorm afstapte. Het leek me het beste op dezelfde droge toon antwoord te blijven geven.

‘In dat kamp gingen er al te veel van ons dood aan ondervoeding en ziekte.’

Hij gaf me een snelle, keurende blik. ‘Dik kan ik je inderdaad niet noemen. Weet je wat er in die kisten zit?’

‘Eén ervan zit stampvol zilver.’

‘Heeft de kapitein je in vertrouwen genomen?’ klonk het verbaasd.

‘Nee, het slot van die kist is opengesprongen. Ik neem aan dat ze alle vier oorlogsbuit bevatten.’

‘Goed gezien’, zei hij glimlachend. ‘De jappen hebben overal in Azië niet alleen vermoord en verkracht maar ook geplunderd. En die buit proberen ze natuurlijk overal in veiligheid te brengen. De superieuren van jouw kapitein hadden een overeenkomst gesloten met hun bondgenoten in Thailand. Alleen, wat ze in Hanoi niet weten is dat de macht in Bangkok stilletjes is verschoven van het pro-Japanse naar het pro-Amerikaanse kamp. De communicatie tussen Hanoi en Bangkok is onderschept. We stonden jullie op te wachten.’

Ik wist niet of dit nu goed of slecht nieuws voor mij was, daarom zei ik maar: ‘Hij is mijn kapitein niet.’

Thompson liet zich mijn pistool overhandigen, een MAS, model 1935. ‘Een mooi wapen’, zei hij.

‘Het is mijn wapen niet. Vlak vóór we de rivier overstaken, moest ik die koppelriem omdoen.’

Thompson bleef het pistool inspecteren. ‘Wat was je van plan te gaan doen als je eenmaal hier was?’

‘Hier blijven.’

‘En als de kapitein zijn belofte niet had gehouden?’

‘Dan had ik proberen te ontsnappen, desnoods door hem neer te schieten.’

Thompson hield het pistool omhoog: ‘Met dit hier?’

‘Met wat anders?’ vroeg ik retorisch.

‘Met een geladen pistool. Hier zitten geen kogels in. Daarom, en alleen dáárom, ben ik geneigd je te geloven, luitenant, want dit bewijst me dat de jappen je niet vertrouwden. Maak je geen illusies: de kapitein zou je na afloop uit de weg hebben geruimd, als lastige getuige.’

Ik voelde mijn kaken rood worden en begon te stotteren. ‘Als dat zo is... aan de overkant zijn nog acht Tonkinese dragers en één Franse sergeant. Lopen zij nu al gevaar of pas als de kapitein terug zou keren?’

De gezichtsuitdrukking van de Amerikaan versomberde. ‘Dat weet ik niet. Daarvoor zouden we zelf naar de andere oever moeten gaan en...’

Hij zweeg. Ik verstijfde. Na het eerste schot had een tweede geklonken en een derde. Het kwam van ver maar het was duidelijk van welke kant. Toen barstte een lang salvo uit een machinegeweer los.

Daarna hoorden we niets meer.